

Prosjektnotat nr. 6- 2007

Ragnhild Brusdal

Hva er det rimelig å ha av forbruksvarer? folks meninger om hva barnefamilien generelt og barnefamilier på trygd bør ha

SIFO

© SIFO 2007
Prosjektnotat nr.6 – 2007

STATENS INSTITUTT FOR FORBRUKSFORSKNING
Sandakerveien 24 C, Bygg B
Postboks 4682 Nydalen
0405 Oslo
www.sifo.no

Det må ikke kopieres fra denne rapporten i strid med åndsverksloven. Rapporten er lagt ut på internett for lesing på skjerm og utskrift til eget bruk. Enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring utover dette må avtales med SIFO. Utnyttelse i strid med lov eller avtale, medfører erstatningsansvar.

<p>Tittel</p> <p>Hva er det rimelig å ha av forbruksvarer?</p> <p>Folks meninger om hva barnefamilien generelt og barnefamilier på trygd bør ha</p>	<p>Antall sider</p> <p>27</p>	<p>Dato</p> <p>29.10.2007</p>
<p>Forfatter(e)</p> <p>Ragnhild Brusdal</p>	<p>Prosjektnummer</p> <p>11-2004-45</p>	<p>Faglig ansvarlig sign.</p>
<p>Oppdragsgiver</p> <p>SIFO</p>		
<p>Sammendrag</p> <p>Den overordnede problemstillingen er å se nærmere på hva standardpakken for en barnefamilie skal inneholde av varer og tjenester, og videre om alle barnefamilier ansees å ha samme behov. Utgangspunktet er 13 forskjellige varer og tjenester. Resultatene viser at det er en viss forskjell i hva man mener at en vanlig familie bør ha og hva en barnefamilie som lever på trygd bør ha. Det er større forskjeller når det gjelder det voksenrelaterte forbruket, mens det ser ut til at folk er tilbøyelig til å mene at barn bør få dekket sine behov uansett foreldrene økonomi og forsørgerevne.</p>		
<p>Stikkord</p> <p>Standardbudjsett, behov, barn</p>		

Hva er det rimelig å ha av forbruksvarer?

Folks meninger om hva barnefamilien generelt og barnefamilier på trygd
bør ha

av

Ragnhild Brusdal

2007

STATENS INSTITUTT FOR FORBRUKSFORSKNING
postboks 4682 Nydalen, 0405 Oslo

Forord

Dette notatet er basert på SIFO-surveyen 2007. Målsetningen med SIFO-surveyen er å få økt innsikt i forbrukernes situasjon, med vekt på hvordan forbrukerne orienterer seg og gjør sine valg i markedene. Respondentene har i år besvart spørsmål knyttet til forbrukerkompetanse, forbrukerøkonomi, betalingsproblemer, politisk forbruk, reklame, barnefamiliers forbruk, klimaproblematikk og telefonsalg. Tema for dette notatet er knyttet opp til standardbudsjettet og barnefamiliens økonomiske situasjon.

Årets studie er to-delt, der noen temaer blir besvart av to tusen respondenter, mens andre temaer besvares av tusen respondenter mellom 18 og 80 år. Innsamlingen ble foretatt i perioden 5. til 16. februar av datainnsamlingsbyrået Norstat. For at resultatene skal være mest mulig landsrepresentative for befolkningen i Norge anno 2007, er materialet vektet/stratifisert etter kjønn, alder og region. Notatet er basert på hurtigstatistikk, og er en enkel dokumentasjon før mer grundige analyser foreligger.

I referansegruppen for SIFO-surveyen sitter Irene Solberg (Forbrukerrådet), Lars Sørgård (Konkurransetilsynet), Bjørn Erik Thon (Forbrukerombudet), Ole-Erik Yrvin (Barne- og likestillingsdepartementet), Ragnhild Brusdal (SIFO), Randi Lavik (SIFO), Christian Poppe (SIFO) og Lisbet Berg (SIFO). Referansegruppen er ikke ansvarlig for innholdet i notatet.

Oslo, oktober 2007

Statens institutt for forbruksforskning

Innhold

Forord.....	5
Innhold	7
1 Hva inneholder et godt liv av forbruksvarer?	9
1.1 Innledning	9
1.2 Problemstilling og metode	11
2 Resultater	13
2.1 Det voksenrelaterte forbruket.....	13
2.2 Det barnerelaterte forbruket	14
2.3 Hvem mener at man bør ha hva?.....	16
2.3.1 Meninger blant kvinner og menn	16
2.3.2 Alderens betydning.....	17
2.3.3 Barnefamilier - mer empatiske?	18
2.3.4 Inntektens betydning	19
2.3.5 Har utdanningsnivået noen betydning?	20
3 Oppsummering og diskusjon av tilnærming	23
3.1.1 Om standardpakker eller ”å ha eller ikke ha”	23
3.1.2 Forskjell på folk og forskjell på barn?.....	24
3.1.3 Noen metodiske kommentarer til slutt	25
Litteratur.....	27

1 Hva inneholder et godt liv av forbruksvarer?

1.1 Innledning

Befolkningens levekår og velbefinnende har vært tema for en rekke undersøkelser og rapporter. Et relevant spørsmål er hva et godt liv inneholder av forbruksvarer. En annen diskusjon er hvem som har ansvaret for at den enkelte har et godt liv. Hvis den enkelte av ulike grunner ikke er i stand til å opprettholde et godt liv, har da vedkommende rett til hjelp fra det offentlige, og videre har noen mer rett til dette enn andre? I denne sammenheng reiser det seg et spørsmål om hva med barna. De nordiske velferdsstater har i stor grad sett på barn som samfunnets barn, og gjennom gratis skole, helsevesen, beskyttelse gjennom lovverk har det vært et statlig ansvar at nasjonens barn skal ha det bra. Barn er på mange måter samfunnets uskyldige, og er det da riktig at de skal lide for at de voksne ikke klarer sine forpliktelser?

Gitt et utgangspunkt hvor befolkningens velbefinnende er et offentlig ansvar blir det da viktig å vite hva en rimelig levestandard innebærer, hvis det kommer til en situasjon hvor man av ulike grunner ikke klarer å opprettholde en viss inntekt og dermed en viss levestandard, men må be det offentlige om hjelp. Videre blir det viktig å vite hvor mye dette vil koste. Dette er et stort og omfattende spørsmål og dette notatet tar fatt i en liten del av denne problematikken. Notatet ser nærmere på noen gjenstander og aktiviteter som er sentrale for barnefamilien, og spør et representativt utvalg av den norske befolkningen om hva de mener en vanlig barnefamilie bør ha. Her er spørsmål om hva man mener at en vanlig barnefamilie bør ha av forskjellige gjenstander og tjenester, og videre om dette også gjelder for barnefamilier som lever på trygd eller annen offentlig stønad. Dette er for å se om det ligger et likhetsprinsipp til grunn, eller om man skiller mellom familier i ulike situasjoner. Noen av spørsmålene relaterer seg til et voksent forbruk, mens andre er relatert til barn og unges forbruk.

Hva det gode liv inneholder eller bør inneholde av forbruksvarer blir særlig relevant når det offentlige må hjelpe personer eller familier som av ulike årsaker ikke klarer å opprettholde inntektsnivået for eksempel på grunn av sykdom eller arbeidsledighet. Spørsmålet om hva det gode liv bør inneholde og hva dette koster, kan være vanskelig å besvare. Standardbudsjettenkningen er en tilnærming som skal gi svar på disse spørsmålene, og SIFO har utviklet et standardbudsjett som er et resultat av både en faktaorientering (hva de fleste faktisk har), men det er også en normativ tilnærming her. Om standardbudsjettet kan vi lese:

Standardbudsjettet viser alminnelige forbruksutgifter for ulike typer hushold. Det kan settes sammen slik at det viser kostnadene ved å opprettholde et rimelig forbruksnivå for hushold av ulik størrelse og med forskjellig alders- og kjønnsammensetning. Budsjettet omfatter både vanlige, løpende utgifter til mat, klær, hygieneartikler og lignende og utgifter til sjeldnere innkjøp av varige forbruksgjenstander som møbler, elektrisk utstyr o.l.

Standardbudsjettet viser hva det koster å leve på et rimelig forbruksnivå for det aktuelle husholdet. Med et rimelig forbruksnivå menes et forbruk som kan godtas av folk flest. Det opp-

fyller kravene til vanlige helse- og ernæringsstandarder og gjør det mulig for husholdets personer å delta i de mest vanlige fritidsaktivitetene på en fullverdig måte.

Standardbudsjettet inneholder både forbruk som er knyttet til den enkelte som for eksempel mat, klær, hygieneartikler osv., men også forbruk som er knyttet til hele husholdet som for eksempel hvitevarer, møbler og andre ting som alle i husholdet bruker.

Standardbudsjettet kan sies å inneholde en standardpakke for et rimelig liv. Dette gjelder både for voksne og barn i husholdet. Selve begrepet standardpakke ble først benyttet av Parsons og Smelser (1956:222) for å beskrive et normativt foreskrevet forbruk. Tanken bak var at det i et samfunn har utviklet seg en konsensus om hva et hushold bør ha av forbruksgoder, og at standardpakken vil inneholde de forbruksgoder som må til for å tilfredsstille den kulturelle definisjonen av en familie. Eller sagt med andre ord; hva en barnefamilie skal ha og kunne gjøre for å være som "folk flest".

Hvis husholdet har disse gjenstandene og deltar i disse aktivitetene så signaliserer dette at husholdet er et akseptabelt medlem av samfunnet, og alle disse tingene og aktivitetene utgjør en standardpakke (Roseborough (1960: 463). At dette er ting og aktiviteter som et hvert hushold vil ha eller har adgang til antyder at standardpakken dreier seg om et minimum. Danielsen (1993) stiller også spørsmål om ikke standardpakke definerer et minimum. Uansett så vil standardpakken uttrykke en norm for hva man bør ha og gjøre. Et minimumsnivå antyder at det er snakk om en slags kjerne av hva man bør ha og gjøre før man lar andre og mer spesifikke preferanser slippe til og bestemme forbruket.

Dette minimumsnivået vil vanligvis samsvare med statistikken, dvs. der hvor et stort flertall har disse gjenstandene eller inngår i disse aktivitetene, vil det være stor konsensus om at dette inngår i en standardpakke (og er noe man bør ha før man lar mer spesifikke preferanse slippe til). Standardbudsjett-tenkningen inneholder to tilnærminger:

1. *Faktatiltilnærming* - dvs. hva er det folk flest har? Med utgangspunkt i dette er det mulig å bestemme at hvis en bestemt prosentandel av befolkningen har dette, så ansees det som nødvendig og det inngår dermed i standardbudsjettet.

2. *Normativ tilnærming* - hvis denne gjenstanden eller aktiviteten er ansett som noe man bør ha så inngår dette i et standardbudsjett.

Faktatiltilnærmingen innebærer at man ser på hele populasjonen og hva den har av ulike varer og tjenester. Dersom en viss andel har disse tingene så vil den inngå i standardbudsjettet. Det kan være noe vanskelig å bestemme hvor stor andel som skal ha dette for at de skal inngå i standardpakken. I 1993 presenterte Bradshaw to ulike standardbudsjetter; et "modest but adequate" og et "low cost standard" (Se Fisher 2001). I det moderate budsjettet inngår gjenstander og tjenester hvis 50 prosent av husholdene i den vanlige populasjonen (general population) har det, mens i lavkostbudsjettet inngår dette kun dersom 75 prosent av husholdene i den vanlige populasjonen har dette. Også her er det en minimumsstandard som ligger til grunn, men denne er altså satt lavere.

Den normative tilnærmingen baserer seg på ideen om hva et normalt liv skal inneholde, og hva man har krav på å få hvis man ikke kan skaffe penger til veie av ulike grunner. I forlengelsen av dette blir spørsmålet om hva man har rett til å få. Tufte (2005) beskriver ulike rettferdighetsprinsipper. Av særlig interesse her er velferdsprinsippet som også er kalt behovsprinsippet (Tufte 2005:149). Dette prinsippet knyttes til fordeling av goder etter mottakers behov. Begrepet sosialt minimum er nært knyttet til behovsprinsippet og innebærer at alle borgere har rett til en anstendig levestandard. Hva denne standarden innebærer er normativt forankret i populasjonen.

Hva folk har og hva de har behov for inngår i en sosial kontekst. Men til tross for at Norge er et egalitært samfunn er det mulig å tenke at det er ulike normer for ulike grupper. Spørsmål om de

som lever på trygd skal ha det samme som de som jobber kan antyde at man nødvendigvis ikke ser likt på alle.

Standardpakken er heller ikke statisk sett i tid. Nye gjenstander kommer til mens andre er på vei ut. Sandlie (1999) viser at i en 20 års periode har fargefjernsynet blitt noe som de aller, aller fleste hushold har, mens svart/hvitt-fjernsynet har flyttet ut. I samme periode har oppvaskmaskinen erobret de norske hjem. I 1973 hadde 3 prosent av husholdene oppvaskmaskin. I 92/94 hadde andelen økt til 44 prosent (Sandlie 1999).

Delvis fordi de eldre har vokst opp i en tid hvor en del gjenstander ikke var blitt allemannseie, delvis fordi yngre mennesker ofte har barn og et yrkesaktivt liv og dermed andre behov enn hushold som kun består av voksne. Det er derfor å forvente at eldre menneskers standardpakke inneholder færre ting enn de yngres.

Hva en standardpakke skal inneholde kan være problematisk å fastslå, og kanskje særlig problematisk blir dette når det gjelder hva barn skal eller bør ha. Det har skjedd store endringer i barns forbruk siden den gang foreldrene var barn. Ikke bare har forbruket økt, men også nye gjenstander har inntatt barndommen. Dette er gjenstander (for eksempel mobiltelefon og dataspill) som ikke fantes i foreldrenes barndom. Et annet forhold er at barn og unges oppvekst i større grad har blitt kommersialisert og det meste har fått en prislapp (Brusdal 2004). Dette betyr at barn og unges hverdagsliv i større grad utspilles i kommersialiserte kontekster som krever penger.

1.2 Problemstilling og metode

De overordnede problemstillingen i dette notatet er å se nærmere på hva standardpakken for en barnefamilie skal inneholde av varer og tjenester, og videre om alle barnefamilier ansees å ha samme behov. Utgangspunkt er noen gjenstander og aktiviteter som er sentrale for barnefamilien, og et representativt utvalg er spurt om hva de mener at en vanlig barnefamilie bør ha. Disse gjenstandene og aktivitetene er valgt av ulike grunner. Noen knytter seg til endringer over tid. Det har vært en del diskusjoner omkring når barn skal få mobiltelefon og vi har stilt spørsmålet om barn i ungdomsskolen bør ha mobiltelefon? Andre spørsmål er om oppvaskmaskinen har blitt allemannseie, mens andre gjenstander som for eksempel turski og symaskin kanskje er på vei ut.

I diskusjonene rundt fattigdom og offentlige stønader har barna vært gitt særlig oppmerksomhet. Både med tanke på at barn har særegne behov, men også i forbindelse med spørsmålet om barn skal lide for at foreldrene ikke strekker til. Barns rett til det gode liv fremtrer på mange måter som et mer rettferdig krav enn de voksnes rett til dette. Vi har ønsket å undersøke om alle barn og mennesker oppfattes å ha samme behov og rettigheter. Vi har derfor spurt om de samme tingene er noe en barnefamilie som lever på trygd bør ha.

Noen av gjenstandene og aktivitetene på listen brukes kun av de voksne, andre kun av barn, mens andre vil bli brukt av hele familien. Fjernsyn er et godt eksempel på det siste. Det er også klart at dersom familien har bil, så er dette et gode som alle medlemmene i familien kan ha glede av, også barna. Omvendt vil det være noen gjenstander som kun er forbeholdt barna, for eksempel det å feire bursdag. På den annen side skal vi ikke ser bort i fra at barnas forbruk kan ses på som stedfortredende forbruk som speiler foreldrerollen og viser hvor vellykkede og ansvarlige foreldrene er. Foreldre vil av mange grunner strekke seg langt for at barna skal få det de trenger og det som er normativt foreskrevet (Brusdal 2007, Rysst 2006, Ridge 2002, Middleton 1997).

For fremstillingens skyld har vi delt inn i et voksenrelatert forbruk og et barnerelatert forbruk. I surveyen inngår 13 gjenstander og aktiviteter. 7 av disse er det vi kalte voksenrelaterte. Dette er bil, oppvaskmaskin, symaskin, middag med venner og slekt, ferie en uke vekk fra hjemmet, turski og internett. Noe av dette er gjenstander slik som oppvaskmaskin, mens andre forbruksområder dreier

seg om opplevelser som ferie og vennemiddag. Noe er knyttet til hverdagslivet som f.eks. oppvask- og symaskin, mens andre gjenstander og opplevelser berører fritiden.

Noen av de overstående gjenstandene og aktivitetene vil også barn ha nytte og glede av, men 6 av spørsmålene er klart knyttet til barn og unge. Dette er spørsmål om hvor enig man var i at barn skulle feire sine fødselsdager, gå på kino en gang i måneden, ha mobiltelefon når man går på ungdomskolen, ha pc/dataspill, delta i en betalt fritidsaktivitet og om barn bør ha eget rom.

Under datainnsamlingen ble denne listen presentert to ganger med ulik introduksjon. Første introduksjon var:

Angi på en skala fra én til fem - der 1 er svært uenig og 5 er helt enig – hva du mener en vanlig barnefamilie bør ha for leve greit i Norge i dag.

Deretter ble samme liste presentert igjen, men med en noe annen introduksjon:

Angi på en skala fra én til fem - der 1 er svært uenig og 5 er helt enig – hva du mener en vanlig barnefamilie som lever på trygd eller stønad bør ha for leve greit i Norge i dag.

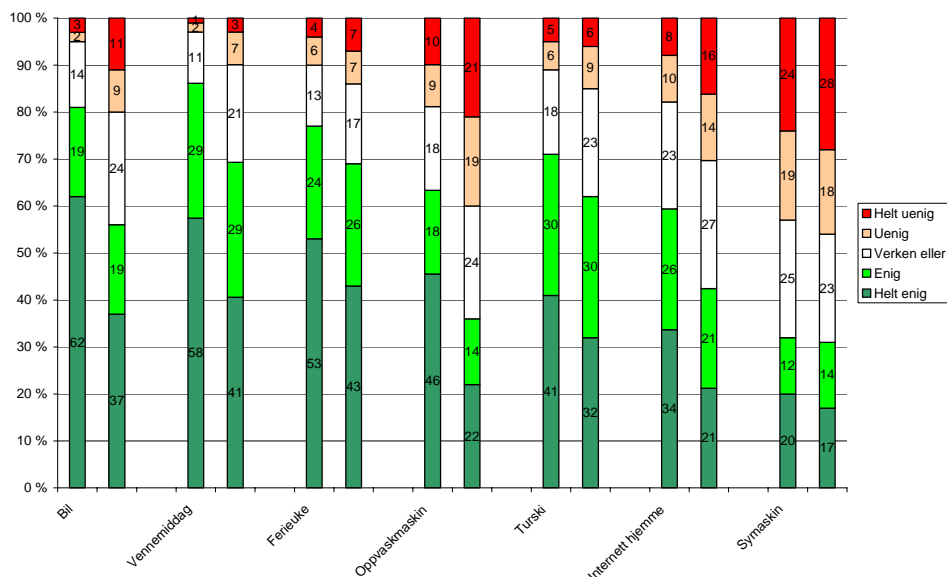
I det følgende skal vi se nærmere på hva norske kvinner og menn svarer at en vanlig barnefamilie bør ha, og hva de mener en barnefamilie som lever på trygd eller stønad bør ha. Det er viktig å huske at det ikke skiller på kvaliteten eller standarden ved disse gjenstandene eller aktivitetene. En bil kan for eksempel være i ulike prisklasser, det samme kan en fritidsaktivitet for barn være.

2 Resultater

Utgangspunktet er 13 forskjellige gjenstander og aktiviteter. Vi har spurt i hvilken grad respondenter mener en vanlig barnefamilie bør ha dette, og videre er den samme listen gjentatt med spørsmål om i hvilken grad respondentene mener at en barnefamilie som lever på trygd eller stønad bør ha dette. For fremstillingens skyld er disse gjenstandene og aktivitetene delt inn i voksenrelatert og barnerelatert forbruk.

2.1 Det voksenrelaterte forbruket

Tar vi utgangspunkt i hva folk mener at en vanlig barnefamilie bør ha, så er over halvparten helt enig i at bil, vennemiddag og en ferieuke vekk fra hjemmet er noe man bør ha, og dette fremstår dermed som noe som inngår i hverdagslivet til de fleste. Oppvaskmaskinen kommer på fjerde plass og nesten halvparten, 46 prosent, er helt enig i at et slik bør man ha. Slår vi sammen de som er enig og helt enig så utgjør dette over 60 prosent. Også turski oppnår omtrent samme tilslutning. Også over halvparten av populasjonen er mer eller mindre enig i at man bør ha internett hjemme. I alt kan vi si at et flertall er enig eller helt enig i at disse tingene bør en vanlig familie ha. I følge Bradshaw skulle disse gjenstandene og aktivitetene inngå i det han kaller en "modest but adequate standard" (Se Fisher 2001). Dette sammenfaller da også med det norske standardbudsjettet. Symaskinen får ikke samme oppslutning, og det kan se ut som at det å ha symaskin og sy klær ikke er så vanlig lenger. Kun 32 prosent er enig i at dette bør en vanlig barnefamilie ha. Dette kan sikkert spores tilbake til at klær og tekstiler er ganske billig og utgjør en liten del av totalebudsjettet. I tillegg vil kvinners yrkesaktivitet gjøre at det blir mindre tid til å sy. Kvinners yrkesaktivitet avspeiler seg trolig også ved at oppvaskmaskinen som er arbeidsbesparende får større oppslutning enn symaskinen som er arbeidskrevende.

Figur 1: Prosentvise andeler som er enig/uenig i hvorvidt en vanlig barnefamilie og en familie som lever på trygd eller stønad bør ha følgende gjenstander og aktiviteter. Første søyle er vanlige barnefamilier og andre søyle er barnefamilier som lever på trygd. Vektet på kjønn, alder og bosted. (ubesvart er ikke tatt med). N=1956.

Som et generelt trekk kan vi si at det er en tendens i befolkningen at barnefamilier som lever på trygd eller stønad ikke skal ha samme tilgang til ting og aktiviteter som andre (Figur 1). To gjenstander peker seg spesielt ut her, bil og oppvaskmaskin. Det er 25 prosent færre som er helt enig i utsagnet om de bør ha bil, og 24 prosent færre som er helt enig i utsagnet om at de bør ha oppvaskmaskin. Det er små forskjeller når det gjelder symaskin, men her var det i utgangspunktet mindre oppslutning om denne gjenstanden. Om det er de enkeltes behov som ligger til grunn her vet vi ikke. Er det slik at man ikke trenger oppvaskmaskin når man lever på trygd fordi da bør man bedre tid til å ta oppvasken selv, eller er dette et uttrykk for at det ikke er rettferdig at de som lever på trygd har det samme som de som jobber?

Tar vi utgangspunkt i et "modest but adequate budget" basert på at minst 50 prosent av befolkningen er enig i dette, så faller tre gjenstander ut av standardbudsjettet for de som lever på trygd, nemlig oppvaskmaskin, symaskin og internett. Bil fikk som nevnt lavere oppslutning, men fortsatt er over halvparten helt eller delvis enig i utsagnet om at en barnefamilie som lever på trygd bør ha dette¹. Den overordnede tendensen er at barnefamilier som lever på trygd ikke tilgodesees med samme forbruk som vanlige barnefamilier.

Disse gjenstandene gjaldt hovedsakelig de voksne medlemmene i familien. Hva så med barna? Bør disse få hjelp og støtte slik at de kan leve og ha det andre barn har, eller bør de venne seg til denne økonomiske situasjonen like godt først som sist?

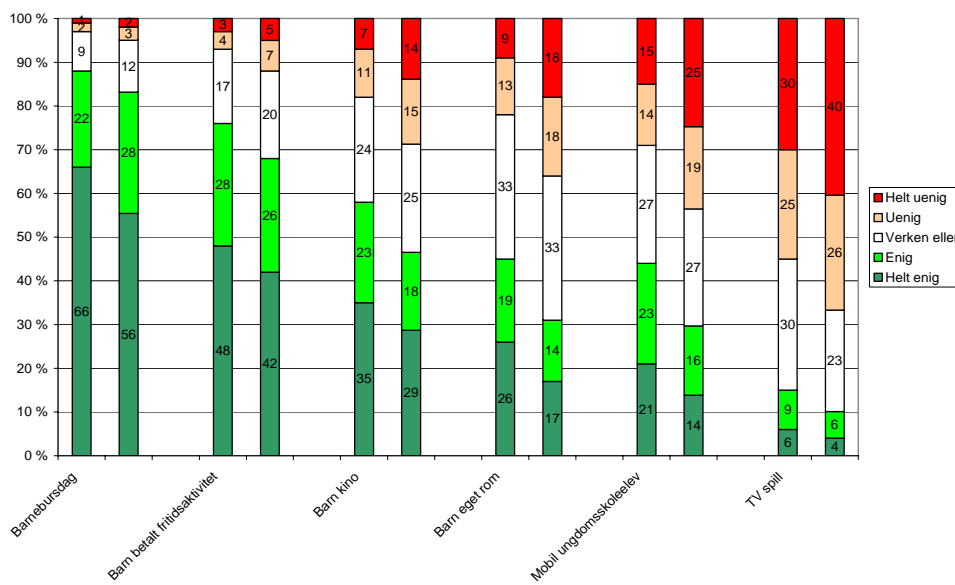
2.2 Det barnerelaterte forbruket

Det ble spurt om seks gjenstander og aktiviteter relatert til barn. Tar vi utgangspunkt i hva folk mener at en vanlig barnefamilie bør ha, ser vi at de aller fleste mener at man skal kunne holde bursdagselskap for barna. Et flertall mener også at skolebarn skal ha anledning til minst én betalt fritidsaktivitet pluss at de skal kunne gå på kino en gang i måneden. Under halvparten av respon-

¹ I standardbudsjettet inngår alle disse tre gjenstandene.

dentene mener at barn i vanlige barnefamilier skal ha eget rom, og at ungdomsskoleelever skal ha mobiltelefon. Svært få er enige i at barn bør ha data- eller tv-spill².

Det er kun feiring av fødselsdager et klart flertall mener at barn bør ha anledning til. En betalt fritidsaktivitet er 48 prosent helt enig i at barn i vanlige familier bør ha, og deretter synker andelen helt enige for de andre gjenstandene og aktivitetene til 6 prosent når det gjelder data-spill. Tar vi med de som er enig og helt enig så blir feiring av fødselsdager, betalt fritidsaktivitet og kinobesøk noe som over halvparten støtter opp om.

Figur 2: Prosentvise andeler som er enig/uenig i hvorvidt barn i en vanlig barnefamilie og en familie som lever på trygd eller stønad bør ha følgende gjenstander og aktiviteter. Første søyle er vanlige barnefamilier og andre søyle er barnefamilier som lever på trygd. Vektet på kjønn, alder og bosted. (ubesvart er ikke tatt med). N=1956.

I sin studie av gjeldsordning stiller Tufte (2005:222) spørsmål om barna er de moralsk verdige, de som uforskyldt har kommet i en vanskelig situasjon. At de er født inn i en familie med økonomiske problemer er ikke deres skyld, og spørsmålet er om ikke disse barna bør behandles etter det absolutte likhetsprinsipp. Gjennom intervjuene fant Tufte en holdning til at barna ikke skal lide fordi de uforskyldt har blitt innblandet i foreldrenes økonomiske problemer. Men denne holdningen er ikke totalt dominerende. Han fant at det til tross for den høye moralske verdigheten barn har, så ser disse holdningene ut til å sammenfalle med respektive oppfatninger om levekår under gjeldsordning. At barn er uten skyld betyr ikke at de ikke må ofre noe på levestandarden, og i intervjuene legges det vekt på at disse barna må tilpasse seg den nye levestandarden. Eldre informanter mente også i større grad at dagens barn har et høyt forbruk og at de ikke har vondt av å moderere dette (Tufte 2005:322).

Også våre tall viser noe av samme mønster. Et gjennomgående trekk er at en noe mindre andel er enig i at barn i familier som lever på trygd eller stønad skal ha de nevnte gjenstandene eller delta i de ulike aktivitetene som barn i vanlige familier. Skillet er tydeligst når det gjelder spørsmålet om barn i slike familier skal ha eget rom og mobiltelefon når de går i ungdomsskolen. Men i motsetning til det voksenorienterte forbruket er det betydelig større samsvar mellom hva man mener at barn i de ulike familiene skal ha. Likhetsprinsippet ser i større grad ut til å gjelde for barn. De blir oppfattet som uforskyldte i den situasjonen de er kommet opp i.

² I standardbudsjettet inngår både kino, mobiltelefon og dataspill, men dette er regulert i forhold til alder.

Tabell 1: Andelen som er enig i hva vanlige barnefamilier og barnefamilier som lever på trygd bør ha av ulike gjenstander og aktiviteter. Prosent. Vektet for kjønn, alder og bosted. (N=1956)

	Voksenrelatert forbruk			Barnerelatert forbruk			
	Vanlig	Trygd	Dif.		Vanlig	Trygd	Dif.
Bil	81	56	25	Bursdag	88	84	4
Middag	87	70	17	Fritidsaktiv.	76	68	9
Ferieuke	77	69	8	Kino	58	47	11
Oppvaskm.	64	41	23	Eget rom	45	31	14
Turski	71	62	9	Mobil	44	30	14
Internett	60	42	18	Dataspill	15	10	5
Symaskin	32	31	1				

2.3 Hvem mener at man bør ha hva?

Analysen har vist at det er noe ulike oppfatninger om hva en vanlig barnefamilie bør ha og hva en barnefamilie som lever på trygd bør ha. Ulike kjennetegn ved den enkelte respondent tenkes å påvirke hvorvidt man er enig eller ikke om at dette er noe vanlige barnefamilier og barnefamilier på trygd bør ha. Flere forhold kan tenkes å være relevante. I den videre analysen har vi tatt med følgende variable som skal kort begrunnes:

* **Kjønn** - Kvinner står på mange områder nærmere hjemmet og dagliglivets oppgaver enn menn. Det forventes derfor at kvinner i større grad vil være enig i at en barnefamilie bør ha visse gjenstander og aktiviteter enn menn.

* **Alder** - standardpakken er ikke statisk over tid, nye ting kommer inn mens andre ting og aktiviteter går ut. Det forventes at yngre vil være mer tilbøyelige enn eldre til å mene at man bør ha visse gjenstander.

* **Barnefamilie eller ikke** - Barnefamilien har større kjennskap til barns ønsker og behov og forventes derfor å være mer tilbøyelig til å definere ulike forbruksvarer som nødvendige enn i hushold som kun består av voksne personer.

* **Husholdets økonomiske situasjon** - Forbruket varierer med hvor mye man har å forbruke, og familier med høy inntekt forventes å ha et høyere forbruk enn familier med lavere inntekt, og dermed også å ha en høyere minimumsstandard.

* **Utdanningens lengde** - Det forventes at de med høyere utdanning (høyere kulturell kapital) vil være mer orientert mot opplevelseskonsum.

For å forenkle fremstillingen og bare vise hovedtrekkene vises gjennomsnittskåre hvor 'helt enig' har verdien 5 og 'helt uenig' har verdien 1. Videre er de ulike uavhengige variable dikotomisert. Dette vil ikke gi en inngående analyse av nyansene, men en skisse med bred pensel av hvordan respondenter med ulike kjennetegn fordeler seg.

2.3.1 Meninger blant kvinner og menn

Vi forventet at kvinner ville være mer tilbøyelige til å mene at man måtte ha forskjellige gjenstander og delta i ulike aktiviteter fordi de var nærmere familielivet og dets behov.

Tar vi utgangspunkt i hva man mener at vanlige barnefamilier bør ha, ser vi at i tråd med våre forventninger så har kvinnene en høyere skåre enn mennene. Kvinner er mer positive enn menn til at en vanlig familie bør ha anledning til å spise middag med venner, til å ha en ferieuke vekk fra hjemmet, og de mener oftere at fødselsdager bør feires og at betalte fritidsaktiviteter og turski er noe vanlige barnefamilier bør ha. I tillegg er de i større grad enig i utsagnet om at ungdomsskoleelever bør ha egen mobiltelefon. Mennene ser ut til å sette underholdning noe høyere enn kvinnene, og de er mer enig i at dataspill og kinobesøk er noe en vanlig familie bør ha. I tillegg er det noe større oppslutning til utsagnet om at alle barn bør ha eget rom. Bil, oppvaskmaskin, symaskin og internett vurderes likt av kvinner og menn.

Tabell 2: Gjennomsnittlig skåre blant kvinner og menn på ulike gjenstander og aktiviteter i forhold til hva de mener at en vanlig barnefamilier og barnefamilier som lever på trygd bør ha. Vektet for kjønn, alder og bosted. (N=1956)

	Vanlige barnefamilier		Barnefamilie som lever på trygd	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Bil	4,38	4,34 _{ns}	4,01	3,83*
Middag m/venner	4,49	4,33***	4,05	3,91**
Ferieuke	4,22	4,11*	4,00	3,85*
Oppvaskmaskin	3,81	3,84 _{ns}	3,02	2,97 _{ns}
Turski	4,03	3,89**	3,78	3,70 _{ns}
Internett	3,68	3,69 _{ns}	3,18	3,15 _{ns}
Symaskin	2,88	2,82 _{ns}	2,69	2,97 _{ns}
Feire fødselsdag	4,54	4,45*	4,39	4,26**
Betalt fritidsaktivitet	4,24	4,07***	4,00	3,89*
Kino	3,62	3,75*	3,24	3,42***
Eget rom	3,26	3,52***	3,07	3,28**
Mobil	3,35	3,09***	2,91	2,62***
Dataspill	2,30	2,47**	2,03	2,15*

Signifikant for * p<0,5 **p<.01 ***p<.001 F-test

Mønsteret er omtrent det samme når man spør hva en barnefamilie som lever på trygd bør ha for å leve greit i Norge i dag. Det er igjen kvinnene som skårer høyest. Noen forandringer kan vi imidlertid spore. Det er nå en signifikant forskjell mellom kvinner og menn i synet på om en barnefamilie som lever på trygd bør ha bil, og det er kvinnene som er mest positive til dette. Kvinner er også mer positive til at barn i familier som lever på trygd bør ha eget rom. (I vanlige barnefamilier var det mennene som var mest positive til dette). Mennene er fortsatt mest opptatt av underholdningsforbruket og er mest positive til dataspill og kinobesøk. Kvinner og menn vurderer nå likt hvorvidt en familie som lever på trygd bør ha turski eller ikke.

Noen gjenstander og aktiviteter viste ingen signifikante forskjeller mellom kvinner og menn. Dette var oppvaskmaskin, symaskin og internett. Vi har imidlertid sett tidligere at det er store forskjeller i hvorvidt man mener at vanlige familier og familier som lever på trygd bør ha oppvaskmaskin og til en viss grad Internet hjemme, mens for symaskin var det små forskjeller. Disse forskjellene er altså ikke kjønnnet.

2.3.2 Alderens betydning

Er eldre mer materialistiske enn yngre? Hvem er opptatt av opplevelsesforbruket? Materialisme og det å være materialistisk er ensbetydende med å være opptatt av det materielle. Begrepet brukes ofte

som et nedlatende begrep og både yngre og eldre generasjoner har blitt beskyldt for å være materialistiske. Ifølge Inglehart (1977) vil nye generasjoner som vokser opp og har opplevd velstand og materiell trygghet være mer opptatt av postmaterielle verdier. Dette skulle tilsi at det er den eldre generasjonen som i størst grad legger vekt på det materielle og som dermed vil skåre høyere på de ulike spørsmålene.

Tabell 3: Gjennomsnittlig skåre blant de over og under 50 år på ulike gjenstander og aktiviteter i forhold til hva de mener at en vanlig barnefamilie og barnefamilie som lever på trygd bør ha. Vektet for kjønn, alder og bosted. (N=1956)

	Vanlige barnefamilier		Barnefamilie som lever på trygd	
	Under 50 år	50 år og over	Under 50 år	50 år og over
Bil	4,32	4,40ns	3,90	3,94ns
Middag m/venner	4,38	4,44ns	4,03	3,92*
Ferieuke	4,06	4,29***	3,80	4,03***
Oppvaskmaskin	3,70	3,95***	2,91	3,09**
Turski	3,73	4,20***	3,53	3,96***
Internett	3,60	3,77**	3,19	3,14ns
Symaskin	2,31	3,43***	2,29	3,23***
Feire fødselsdag	4,49	4,51ns	4,36	4,28ns
Betalt fritidsaktivitet	4,06	4,25***	3,85	4,05***
Kino	3,50	3,88***	3,14	3,53***
Eget rom	3,35	3,44ns	3,14	3,21ns
Mobil	3,28	3,15*	2,70	2,70ns
Dataspill	2,41	2,37ns	2,13	2,05ns

Signifikant for * p<0,5 **p<.01 ***p<.001 F-test

Som forventet viser tabell 3 at det er de over 50 år som er mest positive til å mene at en vanlig familie bør ha forskjellige gjenstander og delta i spesielle aktiviteter. Dette gjelder både vanlige barnefamilier og barnefamilier som lever på trygd. Det var kun en gjenstand som fikk høyere skåre av de under 50 år og det var mobiltelefon til ungdomsskoleelever. Dette er også den aldersgruppen som i størst grad har tatt mobilen i bruk. Når det gjaldt barnefamilier som lever på trygd, fikk middag med venner en høyere skåre blant de under 50 år, men den signifikante forskjellen var svak. (Det som ikke viste signifikante forskjeller var bil, barn eget rom, tv-spill og barnebursdag). Den gjennomgående tendensen er at det er de over 50 år som er mest tilbøyelige til å være enig i at de ulike gjenstandene og aktivitetene er noe barnefamilier bør ha, både de som lever på trygd og andre.

2.3.3 Barnefamilier - mer empatiske?

Vi forventet at familier med hjemmeboende barn ville være mer tilbøyelig til å si at barnefamilier bør ha de nevnte tingene på listen. Dette fordi disse har opplevd at barn har ytret ønsker eller behov om forskjellige typer forbruk og også erfart dette. Materialet ble delt i to, de som har hjemmeboende barn eller omsorg for hjemmeboende barn 18 år og under og hushold med kun voksne.

Tabell 4: Gjennomsnittlig skåre blant familier med og uten barn på ulike gjenstander og aktiviteter i forhold til hva de mener at en vanlig barnefamilie og barnefamilier som lever på trygd bør ha. Vektet for kjønn, alder og bosted. (N=1956)

	Vanlige barnefamilier		Barnefamilie som lever på trygd	
	Kun voksne	Barnefamilie	Kun voksne	Barnefamilie
Bil	4,39	4,29*	3,96	3,87ns
Middag m/venner	4,43	4,38ns	3,93	4,07**
Ferieuke	4,26	4,02***	3,96	3,85ns
Oppvaskmaskin	3,89	3,75*	3,05	2,94ns
Turski	4,03	3,82***	3,81	3,60***
Internett	3,70	3,64ns	3,10	3,28**
Symaskin	3,19	2,26***	3,04	2,25***
Feire fødselsdag	4,50	4,49ns	4,29	4,39*
Betalt fritidsaktivitet	4,21	4,04**	3,98	3,87*
Kino	3,82	3,46***	3,45	3,15***
Eget rom	3,44	3,32*	3,28	3,07*
Mobil	3,10	3,44***	2,65	2,98***
Dataspill	2,37	2,41ns	2,05	2,18*

Signifikant for * p<0,5 **p<.01 ***p<.001 F-test

På spørsmål om hva vanlige barnefamilier bør ha, skårer hovedsakelig hushold som består av kun voksne høyest. Kun når det gjelder mobiltelefon til ungdomsskoleelever er barnefamilieene mer positive. Forklaring på hvorfor de barnløse skårer høyest er trolig at dette henger sammen med alder, fordi det er i de eldste husholdene at det oftest ikke er barn. Om disse har hatt barn eller ikke vites heller ikke. Dette gjør denne kategoriseringen noe utydelig.

Hva familier med og uten hjemmeboende barn mener at barnefamilier som lever på trygd bør ha viser et noe annet bilde. Det er nå flere av familiene med barn som har høyest skåre. Det kan altså se ut til at innstillingen om å behandle barn universelt er sterkere enn behandlingen av voksne. De som har barn mener også at ungdomsskoleelever bør ha mobiltelefon. I tillegg er de noe mer positive til at barn skal ha eget rom og tv-spill. Videre at voksne skal ha anledning til å invitere venner hjem til middag. Noen av forskjellene er imidlertid svake, men alle 13 spørsmålene viste signifikante forskjeller.

2.3.4 Inntektens betydning

Familier med høy inntekt har muligheter til et høyere forbruksnivå, og vil trolig derfor også være mer tilbøyelig til å mene at man bør ha visse ting. I tabell 5 er husholdets bruttoinntekt delt i to, de som har 499 000 kroner eller mindre (42 prosent) og de som har 500 000 kroner eller mer (58 prosent).

Inntekten skiller ikke så veldig godt, noe som kan forklares ved at dette er et grovt mål. Det er en tendens til at de med høy inntekt er mer og tilbøyelig til å være enig i at vanlige barnefamilier bør ha visse ting, mens det er de med lav inntekt som i større utstrekning mener at familier på trygd bør ha visse ting sammenlignet med de som har høyere inntekt. Det er mulig at disse har en større forståelse av hva det vil si å savne ting og ikke har råd til ting, og derfor er mer positive til at familier som lever på trygd også bør ha dette. De med høy inntekt er de mest sjenerøse overfor vanlige familier, men minst sjenerøse overfor barnefamilier på trygd.

En undersøkelse av familier med lav inntekt (Sanbæk 2004) fant at det å ha lav inntekt ikke var ensbetydende med det å ha dårlige levekår. Det kan også legges til at lav inntekt kan bety at man er

tidlig i livsløpet og derfor har lav inntekt, men forventer høyere inntekt i nær fremtid som for eksempel studenter. (En-inntektsfamilier vil som oftest falle i gruppen "lav inntekt" selv om de har høy personlig inntekt).

Tabell 5: Gjennomsnittlig skåre blant de med høy og lav inntekt på ulike gjenstander og aktiviteter i forhold til hva de mener at en vanlig barnefamilie og barnefamilier som lever på trygd bør ha. Vektet for kjønn, alder og bosted. (N=1956)

	Vanlige barnefamilier		Barnefamilie som lever på trygd	
	Lav inntekt	Høy inntekt	Lav inntekt	Høy inntekt
Bil	4,34	4,38ns	4,07	3,82**
Middag m/venner	4,38	4,43ns	4,00	3,97ns
Ferieuke	4,14	4,19ns	3,92	3,91ns
Oppvaskmaskin	3,79	3,85ns	3,10	2,93*
Turski	3,87	4,02**	3,76	3,76ns
Internett	3,59	3,75**	3,17	3,16ns
Symaskin	2,81	2,88ns	2,70	2,77ns
Feire fødselsdag	4,46	4,53ns	4,30	4,34ns
Betalt fritidsaktivitet	4,13	4,17ns	4,00	3,92ns
Kino	3,65	3,71ns	3,35	3,32ns
Eget rom	3,49	3,33**	3,29	3,10*
Mobil	3,23	3,21ns	2,82	2,72ns
Dataspill	2,39	2,38ns	2,18	2,02**

Signifikant for * p<0,5 **p<.01 ***p<.001 F-test

2.3.5 Har utdanningsnivået noen betydning?

Bourdieu (1986) beskriver hvordan forbruket varierer med utdanningens lengde og hvordan smaken varierer mellom de med mye kulturell kapital (høy utdanning) og de med lite kulturell kapital (lav utdanning). I denne analysen er det skilt mellom de som har grunnskole og videregående, og de som har ett eller flere år på universitet eller høyskole. Hypotesen er at de som hadde lavere utdanning vil være mer orientert mot opplevelseskonsum.

Tabell 4: Gjennomsnittlig skåre blant de med høy og lav utdanning på ulike gjenstander og aktiviteter i forhold til hva de mener at en vanlig barnefamilie og barnefamilie som lever på trygd bør ha. Vektet for kjønn, alder og bosted. (N=1956)

	Vanlige barnefamilier		Barnefamilie som lever på trygd	
	Grunnskole/ videregående	Univ./ Høyskole	Grunnskole/ videregående	Univ./ høyskole
Bil	4,44	4,27***	4,12	3,74***
Middag m/venner	4,38	4,44ns	3,96	4,00ns
Ferieuke	4,19	4,15ns	3,94	3,89ns
Oppvaskmaskin	3,86	3,79ns	3,04	2,96ns
Turski	3,92	4,00ns	3,73	3,74ns
Internett	3,60	3,76**	3,08	3,25**
Symaskin	3,04	2,68***	2,90	2,60***
Feire fødselsdag	4,45	4,54*	4,30	4,35ns
Betalt fritidsaktivitet	4,02	4,12ns	4,00	3,91ns
Kino	3,75	3,60**	3,45	3,22***
Eget rom	3,65	3,14***	3,44	2,93***
Mobil	3,19	3,25ns	2,72	2,80ns
Dataspill	2,45	2,32*	2,13	2,06ns

Signifikant for * p<0,5 **p<.01 ***p<.001 F-test

Tabellen viser at utdanning skiller i relativt liten grad på hvorvidt man mener at en barnefamilie bør ha visse gjenstander eller delta i visse opplevelser eller ikke. Dette gjelder for både vanlige familier og familier som lever på trygd. Det er de med grunnskole som i størst grad mener at barnefamilier bør ha disse tingene. Unntaket er internett hjemme.

3 Oppsummering og diskusjon av tilnærming

I denne analysen inngår noen gjenstander og aktiviteter og vi har spurt i hvilken grad folk mener at dette bør en vanlig barnefamilie ha. Videre har vi med utgangspunkt i den samme listen stilt spørsmål om en barnefamilie som lever på trygd bør ha dette. Det er i alt 13 gjenstander og aktiviteter på listen. Noen av disse inngår i hverdagslivet, andre er knyttet til bestemte anledninger.

Et hovedskille er om det er voksen- eller barnerelaterte ting. Et av hovedfunnene er at man oftere er positive til at vanlige barnefamilier bør ha visse ting enn barnefamilier som lever på trygd. Dette er særlig uttalt når det gjelder det voksenrelaterte forbruket, men også når det gjelder det barnereelaterte forbruket.

3.1.1 Om standardpakker eller ”å ha eller ikke ha”

Slik spørsmålene er formulert (Angi på en skala fra en til fem - der 1 er helt uenig og 5 er helt enig - hva du mener en vanlig barnefamilie bør ha for å leve greit i Norge i dag) skal respondentene si hva de mener. Bakgrunnen for denne tilnærmingen er det Parsons og Smelser (1956) betegner som en standardpakke. Denne antyder et minimum av hva en familie bør ha for å være akseptert og integrert i det større samfunn. Parsons og Smelser beskriver ulike funksjoner forbruket skal ha. Det skal gi rom for en viss kulturell overlevelse, det skal sørge for en viss konfliktdemping, for eksempel ved at man har muligheter for fritidsaktiviteter, og forbruket skal også opprettholde et klassesystem med integrasjon og differensiering som viktigste funksjon.

Hva den enkelte mener er nødvendig tenkes derfor å variere noe på grunn av klasse og kulturelle ulikheter. Når dette er sagt vil det også finnes ting og aktiviteter som inngår i en nasjonal standardpakke. Dette betyr at noen gjenstander og aktiviteter er så innvevd i det norske samfunn og hverdagsliv at det å ikke ha eller gjøre disse aktivitetene, vil virke stigmatiserende og hindrer integrasjon. Det er også trolig at jo flere av de gjenstander og aktiviteter som folk flest har og deltar i et hushold mangler, jo nærmere vil det være en ekskludering av det allment aksepterte.

Men det gis det rom for visse lokale og kulturelle variasjoner. Det er for eksempel ikke alle lokalmiljøer og kulturer som er like opptatt av vintersport, og dersom medlemmer av slike lokalsamfunn ikke har dette vil derfor ikke nødvendigvis medføre eksklusjon av noe slag. Det går også godt an å leve uten for eksempel oppvaskmaskin og symaskin. Men noen ganger kan det imidlertid være vanskelig å ikke ha det de fleste har, selv om man egentlig ikke trenger dette eller ønsker dette. Det faller ikke alltid naturlig for andre og forstå at man ikke har den såkalte standardpakken. Man må gjerne begrunne at man ikke har fjernsyn eller bil. Hvor mye av standardpakken man ellers har vil også spille inn. Å mangle en gjenstand i en standardpakke kan oppfattes som eksentrisk. Å mangle flere vil lettere oppfattes som et tegn på fattigdom.

Sifos tilnærming til standardpakker er primært at dette er en metode for å komme frem til et beløp en familie eller person trenger for å leve et liv som er allment akseptert (Borgeraas 2006). Det er imidlertid ikke slik at hva man skal bruke disse pengene på er øremerket, det er lov å prioritere, men beløpet skal gi rom for å leve et "vanlig" liv som folk flest. Dataene gir en mulighet til å si noe

om synet på barnefamilier som lever på trygd eller som får offentlig støtte av en eller annen type. Når en standardpakke skal konstrueres er det et viktig spørsmål hva denne skal bestå av. Noen forhold er ganske ukompliserte, for eksempel at kostholdet må tilsvare visse nærnæringsmessige kriterier. Andre forhold er vanskeligere å si om skal være en del av standardpakken eller ikke. Som for eksempel mobiltelefon til ungdomsskoleelever.

Her er to tilnærminger, en faktatilnærming som tar utgangspunkt i hva folk har, og en normativ tilnærming hvor man anser at denne gjenstanden eller denne aktiviteten er nødvendig ut i fra de funksjoner forbruket skal ha. (Jfr. Parsons og Smelser 1956).

Noen gjenstander og aktiviteter er del av alles hverdagsliv. De aller, aller fleste hushold har kjøleskap, vaskemaskin, tv, oppvaskmaskin, osv. Noen aktiviteter inngår også i alles hverdagsliv. Skevik (2005/4) fant i sin studie at omtrent alle barn feiret fødselsdag uansett familiens økonomi. Også denne studien bekrefter at å feire barns fødselsdag er noe som de aller, aller fleste mener er riktig, og som vi derfor vil tolke som et stekt normativt påbud. Skevik sammenlignet hva 10-12 åringer fra lavinntektsfamilier har og gjør med et representativt utvalg av denne aldersgruppen, og fant at å feire fødselsdag var noe de aller fleste gjorde uansett inntektsnivå. Heller ikke våre tall viste at inntektsnivået hadde noen betydning her.

Roseborough (1960) argumenterer for at aktiviteter er viktige når forbruksmønstre skal teoretiseres. Bursdager, og feiring av høytider betegnes som "ceremonial activity" og bidrar til opprettholdelse av normer. Aktiviteter kan ifølge han også ha et situasjonselement som er viktig, som for eksempel husarbeid, og sist har det et interaksjonselement ved at mange aktiviteter er sosiale. I alle disse aktivitetene inngår forbruk. Roseborough hevder det finnes en felles kultur som inneholder både gjenstander og tjenester, og et hvert hushold har eller trenger et visst minimum av ting for at husholdet skal være et akseptert medlem av samfunnet.

Mens det å feire barnebursdag er noe de fleste gjør og noe de fleste mener at man bør gjøre ifølge vår undersøkelse, vil andre gjenstander og aktiviteter være mer problematiske å innlemme i standardpakken og dermed forstått som et minste felles mål. Slik vi har formulert spørsmålene er de uttrykk for tilslutning til en norm, en ide om hva man bør ha for å leve greit i Norge i dag. Det er for eksempel en større andel barn som har eget rom enn de som er helt eller delvis enig i at dette bør barn ha i dette materialet. Dette kan antyde at en mindre andel mener at dette er viktig, sammenlignet med andelen som har eller gjør disse tingene. Dette kan igjen tyde på at det er en viss toleranse i hva man bør ha, og at kanskje integreringsproblemene først dukker opp når det er mange gjenstander og aktiviteter man ikke har. Vi har også sett at de eldre i større grad uttrykker at barnefamilien bør ha ulike ting, noe som kan tyde på at det er større fleksibilitet og mindre normativt påbud om hva man bør ha og ikke ha blant de yngre. Det er også mulig at ulike økonomiske vilkår og prioriteringen i etableringsfasen gjør at det normative påbudet er mer fleksibelt, eller at de eldre har bedre økonomi og dermed vant til høyere materiell standard.

3.1.2 Forskjell på folk og forskjell på barn?

Standardpakken er tenkt som noe som er allment akseptert og noe som de fleste har tilgang til (Borgeraas 2006:19) Det vil si at dette er for folk flest, og ikke spesielt for de som lever på trygd. Allikevel kan det se ut som at folk mener at hva som er allment akseptabelt ikke er det samme for alle. Dette sammenfaller for så vidt med Roseborough and Parsons og Smelser som påpeker kulturelle og klassemessige forskjeller. En gjennomgående tendens i dette materialet er også at det er mindre oppslutning om utsagnene om hva en familie som lever på trygd bør ha. Særlig peker bil og oppvaskmaskin seg ut, mens det å be venner hjem til middag og det å ha internett hjemme er det også en klart mindre andel som mener at en barnefamilie som lever på trygd skal ha. Om det er de normative forventningene til hva slike familier skal ha som er forskjellig, eller om den lavere tilslutningen er et uttrykk for at de mener at slike familier ikke bør få mer av det offentlige vet vi ikke.

Barn står i en spesiell posisjon. De er på vei inn i det voksne samfunn, og på denne veien er de i stor grad overlatt til foreldre og det offentlige. Ikke alle barn trenger helt det samme, dette vil variere med hvor i landet de bor, sosial klasse, kulturell tilhørighet, personlige egenskaper osv. Ikke minst vil det avhenge av barnets alder, og som en generell regel kan vi si at forbruket øker med alderen (Brusdal 2004). Men alle barn og unge trenger noe, og i dagens kommersialiserte samfunn vil trolig alle trenge noe som koster penger, enten det dreier seg om å delta i ulike organisasjoner, om å ha bestemte forbruksvarer eller gjøre bestemte fritidsaktiviteter som kino, et kafébesøk, en ferie osv. Særlig for barn vil kommersialiseringen gjøre at noen kan delta mens andre ikke kan.

En annen side ved barns forbruk er at det handler både om her og nå, men også om deres fremtid. Barn og unge er på vei inn i det voksne samfunn. Mye skal læres, og i mange av disse læringsprosessene og læringssituasjonene er forbruk en viktig del. Å ikke ha tilgang til dette, kan bety at barn i fattige familier ikke vil få samme anledning til å tilegne seg kompetanse.

Dataene viste noe av det samme mønsteret for forbruksvarer knyttet til voksenlivet og forbruksvarer knyttet til barnelivet, det vil si at en mindre andel mente at barn i familier som lever på trygd bør ha de forskjellige tingene. Men forskjellene er ikke så markerte her som for det voksenrelaterte forbruket. Det kan se ut som folk i større utstrekning er tilbøyelig til å mene at barn bør få dekket sine behov uansett hvordan foreldrenes økonomi og forsørgerevne er. På den annen side kan det se ut som at man mener at de voksne i større utstrekning får som fortjent.

3.1.3 Noen metodiske kommentarer til slutt

Slik spørsmålet er formulert er det tenkt som et normativt utsagn. En videre slutning vil være at dersom et flertall mener at dette bør man ha eller gjøre så er dette noe som inngår i en standardpakke. Det kan imidlertid være vanskelig å få med seg alle nyansene. Vi kan derfor stille spørsmål om hva folk har svart på? Hva barnefamilier flest, eller barnefamilier som lever på trygd *bør ha*, eller hva de *bør få*?

Her kan det være mange meninger og mange tanker som ligger bak som ikke kommer frem i den kvantitative studien. Det kan for eksempel være vanskelig å si hva barn bør ha. Her finnes det ulike meninger. Mens noen mener at barn ikke har godt av å ha alt, vil andre være svært opptatt av at deres barn har det samme som andre.

Barn er sårbare fordi de er totalt avhengige av voksne omsorgsgivere som igjen skaper et sterkt moralsk imperativ for å prioritere deres interesser ved hjelp av ulike velferdsordninger - uansett hvor mange eller få fattige barn det er i et samfunn. Det vil også være store variasjoner i hva man mener en standardpakke bør inneholde, og hvem som i følge dette er fattig eller rik. Det er mye uenighet om hvordan fattigdom skal defineres. Er fattigdom noe absolutt? Det vil si at de fattige er dem som faller under en fastsatt grense. Eller er fattigdom et relativt spørsmål? Det vil si at når rikdom i et land øker, vil personer oppleve seg som fattige selv om de i absolutt forstand har samme inntekt som i en periode der det i landet for øvrig er mindre rikdom.

For barn vil dette dreie seg om spørsmål som at de fattige er de som ikke har fått dekket sine basisbehov, eller at det er de som ikke har mulighet for å få det som nesten alle andre barn rundt dem har.

Hva voksne og barn bør ha, hva de fortjener og ikke fortjener, og videre om barn skal være overgitt sine foreldres økonomi og vilje til å gi dem ting eller ikke er store spørsmål med små nyanser. Det er derfor vanskelig å trekke klare slutninger ut i fra noen spørsmål i en survey. Det normative grunnlaget for dette vil tjene på å bli utdypet i fokusgruppeintervjuer for å få med nyansene. Det er også viktig å finne frem til ulikt sammensatte fokusgrupper for igjen å se om det er ulike standarder i ulike lag av befolkningen og i ulike aldersgrupper slik vårt materiale kan tyde på.

Litteratur

- Borgeraas, Elling (2006). *Knapphetens økonomi* : En kvalitativ studie av sosialhjelpsmottakeres økonomiske mestring. Oppdragsrapport nr.1-2006
- Bourdieu, Pierre (1986): *Distinction*, London: Routledge and Keagan Paul.
- Brusdal, Ragnhild (2004): *Kommersiell oppvekst - noen tanker omkring kommersialiseringen og dens konsekvenser*. Prosjektnotat nr. 7-2004, Oslo, SIFO
- Brusdal, Ragnhild (2006): If it's good for the child's development then I say yes almost every time. *International Journal of Consumer Studies*, 31 (4), s 391–396
- Danielsen, Arild (1993): Forskjellskapende forbruk – strategier og godtroenhet, *Sosiologi i dag* 23 (2/3):17-45.
- Fisher, Gordon (2001): *Enough for a Family to Live on?-- Questions from Members of the American Public and New Perspectives from British Social Scientists*. Twenty-Third Annual Research Conference of the Association for Public Policy Analysis and Management. Washington, D.C.
- Middleton, Sue and Karl Ashworth and Ian Braitwaite (1997): *Small Fortunes*, Centre for Research in Social Policy, UK: Loughborough University
- Inglehart, Ronald (1977): *The Silent Revolution. Changing Values and Political Styles among Western Publics*. Princeton: Princeton University Press.
- Ridge, Tess (2002): *Childhood Poverty and Social Exclusion*, Bristol: Polity Press.
- Rouseborough, Howard (1960): Some Sociological Dimensions of Consumer Spending, *The Canadian Journal of Economics and Political Science* 26 (3): 452-464.
- Rysst, Mari (2006). "*Barna kommer først*" : preferanser og utsatthet i nordiske barnefamilier. Tidsskrift for Velferdsforskning, 9 (2), 88–99
- Parsons, Talcott og Neil J.Smelser (1956): *Economy and Society. A Study in the Integration of Economic and Social Theory*, London: Routledge & Kegan Paul.
- Sandbæk, Mona (2004): *Barns levekår. Hva betyr familiens inntekt?*, Rapport nr. 11, Oslo NOVA.
- Sandlie, Hans Christian (1999): *Med teknologi skal hjemmet drives*, Rapport nr 7, Oslo: SIFO (Statens institutt for forbruksforskning).
- Skevik, Anne (2005): Hva kjennetegner familiene med lave inntekter i Norge? I Sandbæk (red) *Barns levekår*, Rapport 11, Oslo: NOVA.
- Tufte, Per Arne (2005): *Gjeldsordning som fortjent?* Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.